

Việt Nam và Liên minh châu Âu trong bối cảnh hiện tại

Michael Reiterer*

*Vụ Châu Á - Thái Bình Dương, Cục Phục vụ Đối ngoại châu Âu (EEAS)
Belliard 58, Brussels 1040, Brussels, Bỉ*

Nhận ngày 04 tháng 5 năm 2014

Chỉnh sửa ngày 30 tháng 5 năm 2014; Chấp nhận đăng ngày 05 tháng 6 năm 2014

Tóm tắt: Mục đích chính của bài viết này là trình bày một cách khái quát về quan hệ Việt Nam - Liên minh châu Âu trong bối cảnh thay đổi của thế giới và khu vực. Ở châu Á người ta nhận thấy có sự mâu thuẫn giữa một bên là sự phát triển kinh tế rất mạnh mẽ và bên kia là quan hệ chính trị căng thẳng. Đặc biệt, ở châu Á không tồn tại một hệ thống quyền lực có đủ khả năng để giải quyết những vấn đề an ninh nghiêm trọng của khu vực như sự chia cắt trên bán đảo Triều Tiên, tình trạng chiến tranh giữa Nga và Nhật Bản và tình trạng tranh chấp cả trên lục địa lẫn trên biển như tranh chấp giữa Trung Quốc và Việt Nam ở Biển Đông. Ngoài ra, châu Á còn chứng kiến sự trỗi dậy của Trung Quốc và Ấn Độ và chiến lược xoay trục hướng về châu Á của Mỹ. Ngược lại, ở châu Âu, lại tồn tại một hệ thống hoàn chỉnh các quan hệ gần gũi và hiệu quả dựa trên sự phát triển và kinh nghiệm của Liên minh châu Âu, Tổ chức an ninh và hợp tác ở châu Âu và Tổ chức hiệp ước Bắc Đại Tây Dương. Trong bối cảnh đó, Việt Nam và Liên minh châu Âu phải đóng một vai trò quan trọng nhằm phục vụ lợi ích của cả hai phía cũng như lợi ích của cả Liên minh châu Âu và ASEAN, đóng góp vào hòa bình, tiến bộ và thịnh vượng của toàn thế giới.

Từ khóa: Quan hệ Việt Nam - Liên minh châu Âu; Chính sách đối ngoại và an ninh chung của Liên minh châu Âu; Quan hệ EU - ASEAN; Tổ chức an ninh và hợp tác ở châu Âu; Tổ chức Hiệp ước Bắc Đại Tây Dương.

Hiện nay, tại châu Á, chúng tôi luôn nhận thấy một mâu thuẫn sau: sự tăng trưởng kinh tế mạnh mẽ, điều biến châu Á trở thành một trung tâm quyền lực kinh tế (economic powerhouse) của thế giới, đồng thời cũng có vô vàn các mối căng thẳng chính trị trên bình diện song phương và khu vực, điều đó có thể gây ra những hậu quả trên phạm vi toàn cầu - tôi mới chỉ kê ra ở đây vấn đề của Bắc Triều Tiên và các

xung đột trên biển làm ví dụ. Hai mặt của vấn đề này thu hút sự quan tâm của dư luận toàn thế giới. Mỹ đã hướng “trục quan hệ” của mình về phía châu Á. Về phần mình, liên minh châu Âu (EU) cũng không cần phải tìm hiểu lại châu Á bởi tổ chức này chưa bao giờ quên và bỏ qua châu Á. Hiệp hội các Quốc gia Đông Nam Á (ASEAN), trong đó có Việt Nam, đã là đối tác của Liên minh châu Âu ngay từ ngày thành lập. EU đã thiết lập với ASEAN Diễn đàn hợp tác Á-Âu (ASEM) quy tụ 51 quốc gia và tổ chức. Bốn trong số mười đối tác chiến lược của EU nằm ở châu Á là Trung Quốc, Nhật Bản, Hàn

*ĐT.: +32 (0)223 526 36

Email: michael.reiterer@eeas.europa.eu

Quốc và Ấn Độ. Nhiều tài liệu mang tính định hướng và xác định chiến lược của EU đã được xuất bản, trong đó, gần đây nhất là “Các đường hướng chỉ đạo của Ủy ban Liên minh châu Âu về chính sách đối với Đông Á” ban hành năm 2012. An ninh tại châu Á, các mối liên hệ về giao thông và liên lạc là những chủ đề chính trong mối quan hệ giữa châu Âu và châu Á, hai đối tác kinh tế quan trọng và phụ thuộc lẫn nhau.

Tình hình chính trị và an ninh ở châu Á rất khác so với châu Âu. Ở châu Âu, tồn tại một hệ thống các mối quan hệ mật thiết và hữu hiệu thông qua vai trò của Liên minh châu Âu, Hội đồng châu Âu, Tổ chức Hợp tác và An ninh châu Âu (OSCE) và tổ Hiệp ước Bắc Đại Tây Dương (NATO), điều này đã giúp châu Âu từ một châu lục của các cuộc chiến tranh trở thành một châu lục hòa bình. Vai trò then chốt của Liên minh châu Âu từ hàng thập niên nay đã được biết đến và ghi nhận thông qua việc được trao giải Nobel về Hòa bình. Liên minh châu Âu đã trở thành nguồn cảm hứng đáng học tập cho nhiều Quốc gia và tổ chức trong đó có ASEAN. Tôi dùng từ “nguồn cảm hứng” ở đây là vì mỗi Quốc gia, mỗi tổ chức phải tìm cho mình một mô hình đặc thù riêng để phù hợp với điều kiện lịch sử, chính trị và văn hóa riêng - chứ tôi không muốn nói đến sự “sao chép và dập khuôn”.

Ở châu Á thì ngược lại, chúng tôi luôn nhận thấy có một hệ thống được hình thành chủ yếu thông qua các mối quan hệ liên nhà nước, mặc dù đã có hàng thập kỷ phát triển kinh tế. Sự gắn kết của các hệ thống chính trị vẫn chưa thể so sánh với mô hình ở châu Âu. Hậu quả là khu vực này còn gặp rất nhiều khó khăn trong việc giải quyết các căng thẳng: Bán đảo Triều Tiên vẫn luôn trong tình trạng chia rẽ, Nhật Bản và Nga không thể đi đến một thỏa thuận hòa bình và chúng tôi nhận thấy rằng vẫn đang thiếu một hệ thống quyền lực đủ mạnh để giải quyết các tranh chấp trên biển và trên đất liền trong khu vực, đặc biệt là tranh chấp giữa Việt Nam và Trung Quốc. (Ví dụ: Vụ việc tàu Trung Quốc cắt cáp địa chấn của tàu Việt Nam năm 2012). Bên cạnh đó, chúng tôi rất quan tâm và đánh

giá cao những thành công về mặt kinh tế và xã hội của châu Á đã giúp một châu lục vươn lên mức trung bình và giảm đói nghèo – một hình mẫu châu Á đáng để học tập so với một châu Âu lung lay trong những năm qua vì khủng hoảng kinh tế và tài chính.

Trung Quốc, với chiến lược chuyển giao quyền lực kinh tế và chính trị về châu Á, mong muốn ngày càng được biết đến như một thế lực mạnh mẽ trong khu vực với những tham vọng ở phạm vi toàn cầu. Sự thay đổi về cán cân quyền lực trên quy mô thế giới này tạo ra những căng thẳng và đối đầu trong khu vực. Tôi cũng muốn nhắc lại về thuyết “trục quan hệ”, được minh họa thông qua việc tái cân bằng lại tương quan về sức mạnh của Mỹ, đã được thể hiện không ngừng trong chính sách của Mỹ ở khu vực. Chính sách đối ngoại của Nhật cũng trở nên linh hoạt hơn bởi Nhật muốn giữ lại thế cân bằng và hạn chế ảnh hưởng của Trung Quốc – một chính sách có lợi cho Việt Nam. Cũng cần phải nói đến những ảnh hưởng từ một nền kinh tế Ấn Độ ngày càng mạnh mẽ và cũng không quên đề cập đến những lợi ích của Nga trong khu vực này. Tuy nhiên, một cấu trúc pháp chế khu vực đã dần được hình thành, không quá thiên về mặt kinh tế - và chúng tôi nhận thấy một xu hướng khu vực hóa mềm dẻo và đầy tiềm năng đang phát triển nhanh nhưng vẫn tính đến những lợi ích đa phương trong khu vực.

Trong tiến trình thích ứng và khu vực hóa, Việt Nam là một đối tác quan trọng của Liên minh Châu Âu dựa trên sự phát triển kinh tế và vị trí chiến lược của mình. Hơn nữa, Việt Nam là một đối tác then chốt của Liên minh châu Âu trong Hiệp hội các Quốc gia Đông Nam Á. Năm 2015, Việt Nam sẽ đảm nhiệm vai trò điều phối của ASEAN trong các mối quan hệ với Liên minh châu Âu. Chúng tôi cũng đang chuẩn bị tổ chức một cuộc họp liên bộ giữa Liên minh châu Âu và ASEAN vào năm 2014 tại Bruxelles. Vai trò quan trọng này của Việt Nam càng được đánh giá cao hơn nữa khi nhớ lại về mặt lịch sử, thời điểm ASEAN được thành lập vào năm 1967 trong thế đối nghịch với chủ

nghĩa Cộng sản và Việt Nam còn đang trong chiến tranh.

Với những lý do đó, ngoài việc hỗ trợ cho phát triển và thương mại, Liên minh châu Âu còn tăng cường mối quan hệ hợp tác về mặt chính trị với Việt Nam trong bối cảnh các thách thức toàn cầu. Đó cũng là lý do mà Liên minh châu Âu đã cam kết một tiến trình mở rộng và đa dạng hóa các mặt trong mối quan hệ hợp tác với Việt Nam. Không phải Mỹ, không phải Trung Quốc, mà chính Liên minh châu Âu có thể giữ một vai trò quan trọng tại châu Á.

Năm 2012, Liên minh châu Âu và Việt Nam đã ký Hiệp định Đối tác và Hợp tác toàn diện (APC) nhằm thiết lập nên một khuôn khổ hợp tác mới, toàn diện và đầy tham vọng cho sự phát triển trong tương lai. Ngay từ khi được đưa vào áp dụng tạm thời, Hiệp định đã cho phép đa dạng hóa mối quan hệ hợp tác giữa Liên minh châu Âu và Việt Nam trong các lĩnh vực như thương mại, môi trường, năng lượng, khoa học tự nhiên và công nghệ, quản lý, du lịch, văn hóa, di cư, đấu tranh chống khủng bố, đấu tranh chống tham nhũng và chống tội phạm có tổ chức. Nhờ vào những cố gắng chung của Liên minh châu Âu và Việt Nam, những mối quan hệ hợp tác này đã góp phần giúp cho ASEAN có thể đạt được mục đích đưa ba Cộng đồng vào hoạt động vào năm 2015.

Trong chuyến thăm Pháp năm ngoái, Thủ tướng Nguyễn Tấn Dũng đã chỉ ra thách thức cho Liên minh châu Âu và Việt Nam, đó là “Song song với sự phát triển tích cực của mối quan hệ hợp tác Á – Âu, chúng tôi cũng nhận thấy sự cạnh tranh ác liệt về các lợi ích chiến lược, đặc biệt giữa các nước lớn và nhận thấy những bất hòa phát sinh từ các khác biệt về giá trị văn hóa, lịch sử và nhân văn... tất cả những điều này phải được cân bằng lại trên quan điểm hòa hợp. Hợp tác và sự hỗ trợ qua lại phải được đặt trên lợi ích quốc gia hẹp hòi”.

Cũng cần phải nhấn mạnh là năm 2012, Việt Nam trở thành nước thứ ba của ASEAN đạt được thỏa thuận với Liên minh châu Âu về Hiệp định thương mại tự do sau khi Liên minh

châu Âu đã ký với Singapore trước đó và bước đầu đạt được thỏa thuận với Malaysia.

Liên minh châu Âu là một trong những đối tác thương mại có lượng đầu tư lớn nhất vào Việt Nam. Trên thực tế, Liên minh châu Âu là đối tác thương mại thứ 2 của Việt Nam sau Trung Quốc. Liên minh châu Âu cũng ủng hộ quá trình tự do hóa thương mại khởi xướng bởi Việt Nam. Hiệp định tự do thương mại nhằm mục đích tạo ra các điều kiện cạnh tranh minh bạch giữa các doanh nghiệp công và tư, đảm bảo cho việc bảo hộ quyền sở hữu trí tuệ và các chỉ dẫn địa lý cũng như thúc đẩy phát triển bền vững. Sau vòng đàm phán thứ sáu vào tháng 1, chúng ta có quyền hi vọng vào triển vọng các vòng đàm phán tiếp theo sẽ được hoàn thiện vào cuối năm 2014.

Năm 2012, hợp tác thương mại song phương giữa Liên minh châu Âu và Việt Nam đạt con số 29 tỉ euro. Con số tạm tính cũng thể hiện một đà tăng quan trọng trong hợp tác thương mại giữa hai bên năm 2013. Hiện nay, Việt Nam cũng tham gia vào các vòng đàm phán liên quan đến Hiệp định hợp tác xuyên Thái Bình Dương (TPP) dưới sự khởi xướng của Mỹ. Một hiệp định về tự do trao đổi giữa Liên minh châu Âu và Việt Nam sẽ là một cầu nối quan trọng và cơ bản cho việc mở cửa các thị trường.

Hai mươi ba trên 28 nước thành viên của Liên minh châu Âu đang có các dự án đầu tư vào Việt Nam và mới đây, việc mở rộng các vòng đàm phán liên quan đến Hiệp định tự do trao đổi (ALE) đã được đưa ra nhằm xúc tiến các hoạt động đầu tư.

Với mục đích mở rộng các hoạt động kinh tế, Liên minh châu Âu và Việt Nam đã ký hai Thỏa ước trong năm 2013:

Về hợp tác trong lĩnh vực du lịch, nhằm trao đổi các kinh nghiệm liên quan đến phát triển bền vững trong du lịch và cải tạo chất lượng dịch vụ du lịch.

Về hỗ trợ các doanh nghiệp vừa và nhỏ, nhằm tăng cường các hoạt động kết nối giữa các doanh nghiệp của châu Âu với các doanh

ngành Việt Nam cũng như tăng cường năng lực kỹ thuật nhằm hỗ trợ cho các doanh nghiệp vừa và nhỏ, nhất là trong việc ứng dụng các công nghệ đỉnh cao.

Liên quan đến hỗ trợ phát triển, Ủy ban châu Âu đã cấp một khoản vay 306 triệu euro cho Việt Nam trong khuôn khổ tạo ra cơ sở tài chính cho hoạt động hợp tác phát triển giai đoạn 2007 - 2013. Khoản tiền này chủ yếu nhằm hỗ trợ cho kế hoạch phát triển kinh tế, xã hội và trong lĩnh vực sức khỏe. Đối với giai đoạn 2014-2020, khoản hỗ trợ được dự báo là sẽ lên đến 400 triệu euro.

Chúng ta cũng không quên nói đến những hợp tác trong lĩnh vực văn hóa, mà hội thảo của các bạn là một trong những bằng chứng quan trọng và tôi đánh giá cao hoạt động này. Các trao đổi hợp tác trong lĩnh vực văn hóa và tinh thần, quan hệ giữa hai dân tộc (P2P) không chỉ là món phụ kiện cho quan hệ ngoại giao, mà nó phải đóng một vai trò quan trọng trong việc thúc đẩy sự hiểu biết lẫn nhau. Hiểu biết và tôn trọng các khác biệt cũng quan trọng như việc hiểu biết các nền văn hóa.

Sự tăng cường quan hệ giữa Việt Nam và Liên minh châu Âu cũng được thể hiện trong nhiều hoạt động cấp cao: chuyến thăm của phái đoàn Bộ Ngoại giao Việt Nam tại Bruxelles vào tháng 6/2012, của Chủ tịch Hội đồng châu Âu tới Hà Nội vào tháng 11/2012 và của Tổng Bí thư Đảng Cộng sản Việt Nam tới Bruxelles vào tháng 1/2013. Một phái đoàn của Thượng viện châu Âu cũng đã tới làm việc với Việt Nam vào tháng 11/2013. Trong khuôn khổ của Đối thoại Liên minh châu Âu - ASEAN, các cuộc tham vấn chính trị cấp cao cũng đã diễn ra vào tháng 4/2013. Chủ tịch Ủy ban châu Âu, ông Barroso dự kiến sẽ tới Hà Nội vào năm nay. Song song với đó là chuyến thăm của Thủ tướng Nguyễn Tấn Dũng cũng được mong chờ tại Bruxelles.

Trên tinh thần đoàn kết, đối thoại giữa Liên minh châu Âu và Việt Nam cũng cho phép hai bên đề cập đến những chủ đề nhạy cảm, ví dụ như nhân quyền, một chủ đề dành được sự quan tâm lớn của Liên minh châu Âu. Vòng đối thoại

thứ ba thường niên giữa Liên minh châu Âu và Việt Nam về nhân quyền đã diễn ra tại Hà Nội vào tháng 9/2013, trên tinh thần hợp tác và hữu nghị. Cuộc đối thoại đã cho phép hai bên trao đổi về tất cả các mặt của vấn đề, nhằm tạo ra cơ hội tìm hiểu về sự phát triển của nhân quyền tại Việt Nam cũng như tại Liên minh châu Âu.

Trên bình diện khu vực, các cuộc thảo luận cũng đề cập đến nhiệm vụ của Ủy ban Liên Chính phủ ASEAN về Nhân quyền (AICHR) và về tuyên bố liên quan đến nhân quyền của ASEAN đã được đưa ra vào năm 2013 - những dấu hiệu về một “nhà nước pháp quyền” mặc cho những quan ngại của Liên minh châu Âu về vấn đề nhân quyền tại Việt Nam. Và chúng tôi cũng đánh giá cao cam kết của Việt Nam: Việt Nam đã được bầu vào Hội đồng Nhân quyền tại Geneve giai đoạn 2014 - 2016 và tuyên bố sẵn sàng tham gia các hoạt động gìn giữ hòa bình của Liên Hợp quốc.

Liên minh châu Âu dành một sự quan tâm sâu sắc cho các mối quan hệ với Việt Nam vì vị trí chiến lược, sự phát triển kinh tế xã hội của Việt Nam và việc Việt Nam cam kết sẵn sàng tham gia vào quá trình mở cửa. Việt Nam đã nhiều lần bày tỏ khả năng sẵn sàng chuyển đổi và thích ứng trong lĩnh vực chính trị và kinh tế. Việc chuyển đổi mối quan hệ từ “thù thành bạn” với Mỹ cũng như việc kỷ niệm các hoạt động năm Pháp - Việt trong hai năm 2013 - 2014 đã thể hiện điều này. Tránh xa tư tưởng thuộc địa, Liên minh châu Âu hỗ trợ cho các nỗ lực này của Việt Nam bằng một chính sách ngoại giao đa chiều nhằm đáp ứng cho những nhu cầu của chính Việt Nam đồng thời đáp ứng các đòi hỏi của tình hình khu vực.

Trong hội thảo của mình, các bạn đã đề cập đến 60 năm lịch sử, một giai đoạn mà hai châu lục, Á và Âu đã có những biến chuyển sâu sắc để đi đến những thay đổi tốt đẹp nhất. Châu Âu trong thế kỷ 19 và 20 đã có những vấn đề không thể giải quyết nổi. Việc kỷ niệm 100 năm cuộc Đại chiến thế giới lần 1 đã nhắc lại những hoàn cảnh mà châu Âu thực sự phải trải qua và tìm đường cho mình từng bước một.

Việc hình thành nên cộng đồng chung châu Âu đã góp phần mạnh mẽ cho việc ổn định hóa một châu lục phải chịu nhiều ảnh hưởng của chiến tranh. Liên minh này đã giúp cho châu lục giải quyết một cách hòa bình các cuộc xung đột và khủng hoảng. Liên minh châu Âu đã tích lũy được những kinh nghiệm và sẵn sàng chia sẻ, trong đó có việc giải quyết các thách thức không nhỏ như là ở Serbia, Georgia và Ucraina, những vùng lãnh thổ không thuộc Liên minh. Châu Âu cần một tinh thần hợp tác và đoàn kết để dập tắt chủ nghĩa dân tộc cực đoan có thể tái xuất hiện bất cứ lúc nào.

Ngày nay, chúng ta chứng kiến một sự thay đổi khác - châu Á càng ngày càng thể hiện sức mạnh của mình, một cách hợp pháp. Cán cân

mới trong các mối quan hệ quốc tế đang được hình thành, đây sẽ là một thách thức cho chúng ta bởi sự thay đổi này sẽ kéo theo những căng thẳng cần điều chỉnh.

Triển vọng lịch sử mà chúng ta đã đề cập đến trong ngày thứ 5 vừa qua của hội thảo sẽ phải là bài học giúp chúng ta có thể nhận dạng những đường hướng cho hành động trong tương lai, nhằm tránh những cái bẫy mà chúng ta có thể sa vào và giúp chúng ta xây dựng mối quan hệ đối tác bình đẳng và có trách nhiệm. Xin cảm ơn các bạn đã tổ chức hội thảo này trong hai ngày vừa qua và xin cảm ơn sự chú ý lắng nghe của các bạn.

Vietnam and the EU in the Current Context

Michael Reiterer

*Asia-Pacific Department, European External Action Service (EEAS)
Rue Belliard 58, Brussels 1040, Brussels, Belgium*

Abstract: The main objective of this paper is to provide an overview of Vietnam - EU relations in the new changing context of the world and the region. In Asia there is a contradiction between the vigorous economic development and the tense political relations. Especially, in Asia there is no power system in existence to be able to solve serious security problems of the region like the division of the Korea peninsula, the state of war between Russia and Japan, and the disputes both on mainland as well as on the sea, like the dispute between China and Vietnam in the South China Sea. In addition, Asia also witnesses the rise of China and India and the US's Asia-oriented Axis Rotation Strategy. On the contrary, in Europe, there is a complete system with the close and effective relations based on the development and experience of the European Union (EU), Organization for Security and Cooperation in Europe (OSCE) and the North Atlantic Treaty Organization (NATO). In this context, Vietnam and the EU should play an important role to serve interests of both sides as well as those of the EU and ASEAN, making a contribution to peace, progress and prosperity of the whole world.

Keywords: Vietnam - EU relations; The EU Common Foreign and Security Policy; EU - ASEAN relations; Organization for Security and Cooperation in Europe (OSCE); North Atlantic Treaty Organization (NATO).